

בצלאל אקדמיה לאמנות ועיצוב ירושלים
היחידה להיסטוריה ותאוריה

פרשיית לימודים – שנת הלימודים תשע"ו

תולדות האמנות

ד"ר נעמי מאירי-דן

History of Art

Dr. Naomi Meiri-Dann

קורס חובה לתלמידי כל המחלקות (שנה ב), שנתי, 2 נ"ז

יום א, 12:30-14:00

תמצית הקורס ומטרותיו

קורס זה יוקדש לעיון בתולדות האמנות המערבית בין המאה השביעית לפנה"ס למאה ה-17: האמנות היוונית, האמנות הרומית, אמנות שלהי העת העתיקה ותקופת הנצרות המוקדמת, אמנות ימי הביניים, אמנות הקדם רנסנס והרנסנס, המנייריזם והבארוק. כל אחד מהפרקים יילמד תוך בחינת זיקתה של האמנות הן לאירועים, לתרבות ולהלכי הרוח התקופתיים ו/או האישיים הן לאמנות העבר. לשון אחר, יצירות מתחומי הציור (האיור והפסיפס), הפיסול (והתבליט) והאדריכלות תיבחנה בהקשרים השונים (חברתיים וכלכליים, טכנולוגיים ומדעיים, מדיניים ודתיים, תרבותיים ואמנותיים) שבהם נעשו ושאליהם יועדו, מזה, וכחוליה בשרשרת של תולדות האמנות, מזה. כמו כן, לאורך כל הקורס תוצג אפשרות השפעתה של האמנות המערבית בפרק הזמן האמור על האמנות בעת החדשה (כולל זו העכשווית). דגש מיוחד יושם על יצירות מופת, מתוך כוונה לערוך דיון בהתנהלותה של האמנות בין העבר (שממנו היא שואבת השראה), ההווה (שעמו היא מקיימת דיאלוג) והעתיד (שעליו אפשר והיא משפיעה, באופן זה-או-אחר).

לצד העובדה שהקורס מחויב להיבט ההיסטורי-כרונולוגי, ינוצל כל אחד מהפרקים לדיון בסוגיה מהותית כלשהי ללימוד תולדות האמנות, בפרט, והתרבות החזותית, בכלל (למשל: הזיקה למציאות; מרכז ופריפריה; יחסי גומלין בין אדריכלות לאמנות ו/או בין טקסט לדימוי; מסורת וחידוש).

מן הטעם הזה, עיקרה של ביבליוגרפיית החובה מושתת על התייחסות לתופעות תרבותיות רחבות, הנגזרות מן העיון בכל אחד מן הפרקים ההיסטוריים. ביבליוגרפיית הרשות, לעומתה, מספקת הרחבה לדיון ההיסטורי עצמו.

סילבוס מפורט יפורסם באתר המלווה את הקורס ויגובה במצגות ובפריטי ביבליוגרפיית החובה.

קורס מתוקשב (הנחיות לשימוש באתר יינתנו במהלך הקורס).

נוכחות : חובה

הציון : מבחן בסוף כל סמסטר, המבוסס על ההרצאות ועל ביבליוגרפיית החובה

רשימת השיעורים המשוערת

מבוא – תולדות האמנות בין עבר-הווה-עבר (2 שיעורים)

האמנות היוונית (5 שיעורים)

- א. פיסול – בין אמנות למציאות (1) : התפתחות השאיפה לחיקוי המציאות (מימזיס/ריאליזם) ו/או לשדרוגה (קאנון) ; דיון במהותה של "קלאסיקה" כמושג תקופתי ועל-תקופתי
- ב. אדריכלות – האורדר והמקדש

האמנות הרומית (4 שיעורים)

- א. אדריכלות – טיפוסים חדשים ואבות-טיפוס חדשים
- ב. פיסול – מסורת וחידוש ; מרכז ופריפריה ; סוף והתחלה

אמנות ימי-הביניים – פתיח (3 שיעורים)

- א. בין אמנות למציאות (2) : "לצייר את הרוח" ; האם הערכת האמנות היא עניין של "אופנה"?
- ב. על תכנים חדשים – תרבות ואמנות נוצרית (מאז ועד היום ...)
- ג. כתיבי הקודש וסיפור חייו של ישו ; הכנסייה ועיקרי האמונה (הדוגמה) הנוצרית

אמנות ימי-הביניים – היבטים תקופתיים (2 שיעורים)

- א. הקתדראלה הגותית – יצירת אמנות כוללת ; גותיקה כ"קלאסיקה"
- ב. פיסול אבן מונומנטאלי במאות ה-11-13 – מסורת וחידוש

אמנות הרנסנס והבארוק (8 שיעורים)

- א. מבוא – משמעות המושג
- ב. בין אמנות למציאות (3) : "התיאור הנכון" – אנטומיה, הבעה ופרספקטיבה בציור המאות ה-14-16
- ג. "רינשימנטו דל-אנטיקיטה" – היבטים של תחיית התרבות הקלאסית בציור המאות ה-15-16
- ד. הפיסול האיטלקי במאות ה-15-17 – הישרדות ותחייה ; נושא חתך ובחינת התהליך (רנסנס מוקדם, רנסנס "גבוה" ובארוק)

ה. רנסנס vs בארוק – דיון השוואתי (על פי משנתו של ולפלין); על האופציה של "תולדות האמנות ללא שמות"

ו. הציור ההולנדי במאה ה-17 – החיים כאן ועכשיו בין תיעוד לביקורת

ז. הציור הצרפתי במאה ה-18 – ושוב, דיון ב"אופנות" משתנות

סיכום: חזרה להתחלה/ חזרה לסוף: עבר-הווה-עבר (שיעור אחד)

ביבליוגרפיה – חובה (לפי סדר ההידרשות אליה במהלך הקורס)

M. Beard, J. Henderson, *Classical Art – From Greece to Rome*, New York: Oxford History of Art, 2001, 107-144 (chapter 3: "Sensuality, Sexuality, and the Love of Art")

(ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 1).

י. וינקלמן, "הגיגים על חיקוי אמנות יוון בציור ובפיסול" (1755) (תרגום: נ. לוי), בתוך:

ז. עמישי-מייזלש (עריכה, מבואות והערות), *שער לאמנות המודרנית – אמנות המאה התשע עשרה, מקראה*, ירושלים: הוצאת הספרים ע"ש י"ל מאגנס, 2010, 8-18 (ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 2).

א. כהן, "משפחות הארץ: דיוקן המשפחה הישראלית בעיתונות סוף השבוע", *עיונים בשפה וחברה*, גיליון (2) 1 – 2008, 10-35 (ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 3).

הברית החדשה: הבשורה על פי לוקאס, מעשי השליחים (פרקים א-ב), חזון יוחנן (פרקים כא-כב) (ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 4).

N. Perez, *Revelation – Representations of Christ in Photography* (catalogue), Jerusalem: The Israel Museum Jerusalem, 2003

(באתר מופיע התרגום העברי לקטלוג: נ. פרץ, "ואתם מה אומרים, מי אני? דמותו של ישו הנוצרי בצילום", 7-17) (ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 5).

ה. בן אהרון, ה. וסרמן, *אירופה ערש הלאומיות*, יחידות 3-4: "ורוח האומה מרחפת על פני היער" *הצייר קספר דויד פרידריך*, תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1990, 42-55 (ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 6).

ג'. ואסארי, *חיי הציירים, הפסלים והאדריכלים הדגולים ביותר* (1550) (תרגום: מ. שוסטרמן), ירושלים: מוסד ביאליק, 2002 (1985), 29-45 ("גיוטו") (ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 7).

א. אקו, *תולדות היופי* (2002) (תרגום: א. אוריאל), תל-אביב: כנרת זמורה-ביתן, 2010, 176-192 (פרק VII: "מקסם היופי בין המאה החמש-עשרה והשש-עשרה"), 413-429 (פרק XVII: "היופי של התקשורת") (ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 8).

ה. ולפלין, *מושגי יסוד בתולדות האמנות* (1915) (תרגום: נ. בן עמי, מבוא: מ. ברש), ירושלים: מוסד ביאליק, 1973 (1962), 11-59 (ראו אתר הקורס: פריט ביבליוגרפי מס' 9).

ביבליוגרפיה – רשות (מן הכלל אל הפרט ובהתאם לסדר הכרונולוגי הפנימי)

א.ה. גומברייך, *קורות האמנות* (1950, 1972) (תרגום: ח. עדיני, ח. קלעי), תל-אביב: עם עובד,

.1981

א. מישורי, *תולדות האמנות: מבוא כללי*, תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 2000.
ה. קרייטלר, ש. קרייטלר, *מבוא לפסיכולוגיה של האמנויות* (תרגמה: מ. רון-בכר) תל-אביב:
ספרית פועלים, 1980 (1972).

מ. ברש, *דמות האדם בתולדות האמנות*, ירושלים: מוסד ביאליק, 1992.

H.W. Janson, *History of Art*, New York: Abrahams, 1995 (1962).

B. Fletcher, *History of Architecture*, Oxford: Architectural Press, 1998 (1896).

J. Hall, *Dictionary of Subjects and Symbols in Art*, New York: Icon Press, 1974.

אמנות יוונית ורומית

מ. אבי-יונה, *תולדות האמנות הקלאסית*, ירושלים: מוסד ביאליק, 1969.

צ. גרוסמרק, *אל הליקון שלמוזות*, תל-אביב: הוצאת ירון גולן, 1999.

י. שצמן, *האימפריה הרומית ומורשתה*, תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 2002.

G. Richter, *A Handbook of Greek Art*, Oxford: Phaidon, 1974 (1959).

M. Wheeler, *Roman Art and Architecture*, Norwich: Thames and Hudson, 1979
(1964).

N. Ramage, A. Ramage, *Roman Art*, New Jersey: Pearson Prentice Hall, 2008 (2001).

J. Summerson, *The Classical Language of Architecture*, London: Thames and
Hudson, 1995 (1963).

אמנות ימי-הביניים

א. לימור, *בין יהודים לנוצרים – יהודים ונוצרים במערב אירופה עד ראשית העת החדשה*,
יחידה 1: *יעקב ועשיו*, תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1993.

א. קליינברג, *הנצרות מראשיתה ועד הרפורמציה*, תל-אביב: ספריית "אוניברסיטה משודרת",
1995.

ג. כנען-קדר, *האמנות הנוצרית בימי-הביניים – מושגי יסוד*, תל-אביב: ספריית "אוניברסיטה
משודרת", 1990.

ג. כנען-קדר, *תחייתו של הפיסול המונומנטלי באירופה – הפיסול הרומנסקי במאות ה-11 וה-12*,
תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2002.

ג. כנען-קדר, *האמנות הגותית – מקתדרלה לעיר*, תל-אביב: ספריית "אוניברסיטה משודרת", תל-
אביב, 1995.

J. Elsner, *Imperial Rome and Christian Triumph – The Art of the Roman Empire AD
100-450*, Oxford: Oxford History of Art, 1998.

E. Kitzinger, *Early Medieval Art (in the British Museum)*, London: The Trustees of
the British Museum, 1940.

A Grabar, *The Beginnings of Christian Art – 200-395*, London: Thames and Hudson,
1967.

A Grabar, *The Golden Age of Justinian – From the Age of Theodosius to the Rise of*

Islam, New York: Odyssey Press, 1967.

J. Beckwith, *Early Medieval Art – Carolingian, Ottonian, Romanesque*, London: Thames and Hudson, 1974 (1964).

G. Schiller, *Iconography of Christian Art*, 2 vols., London: Lund Humphries, 1971 (1969).

אמנות הרנסנס והבארוק

ב. ארבל, *הרנסנס האיטלקי – צמיחתה של תרבות חילונית*, תל-אביב: ספריית "אוניברסיטה משודרת", 2000.

מ. ברש, *מבוא לאמנות הרניסאנס*, ירושלים: מוסד ביאליק, 1982.

מ. ברש, *פרקים בתיאוריה של אמנות הרנסאנס והבארוק*, ירושלים: הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, 1989.

א. מישורי, *אמנות הרנסנס באיטליה*, 12 יחידות, תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

מ. ליבמן, *הפיסול האיטלקי בתקופת הרנסנס – מורפולוגיה* (תרגמו: ר. ברוך, ג. ברוך), ירושלים: מוסד ביאליק, 2010.

P. Murray, L. Murray, *The Art of the Renaissance*, London: Thames and Hudson, 1976 (1963).

F. Hartt, *History of Italian Renaissance Art*, London: Thames and Hudson, 1979 (1970).

G. Bazin, *Baroque and Rococo*, London: Thames and Hudson, 1985 (1970).

שעות קבלה: בתיאום מראש

כתובת המורה: meiri@post.tau.ac.il

(ס., תולדות, סילבוסים < פרשיית לימודים בצלילי, תולדות האמנות, תשע"ו)